

dicularis oederi. Wydaje się, że stanowisko to nie jest narażone na zniszczenie, chociaż znajduje się w sąsiedztwie popularnego szlaku turystycznego, prowadzącego do schroniska PTTK w Dolinie Pięciu Stawów Polskich.

Tomasz Zwijacz-Kozica

PIŚMIENNICTWO

Piękoś-Mirkowa H. 1993. *Pedicularis hacquetii* Graf – gnidosz *Hacqueta*. W: *Polska czerwona księga roślin* (red. Zarzycki K., Kaźmierczakowa R.). Inst. Bot. im. W. Szafera PAN i Inst. Ochr. Przyr. PAN, Kraków.

Piękoś-Mirkowa H., Łobarzewska A. 1990. *Gnidosz Hacqueta Pedicularis hacquetii* Graf. – *ekologia, zagrożenie i ochrona*. *Studia Naturae* A, 33: 69–105.

Zwijacz-Kozica T. 1997. *Przyczynki do flory Tatrzańskiego Parku Narodowego*. *Parki Nar. i Rez. Przyr.* 16, 4: 87–89

OCHRONA KRAJOBRAZU

Dwa nowe parki krajobrazowe w byłym województwie bielskim

Północno-zachodnie Karpaty Polskie, obejmujące obszar Pogórza Cieszyńskiego oraz Beskidów Śląskiego i Małego, podlegają silnej i wielokierunkowej antropopresji. Tutaj notujemy najwyższe w całych naszych Karpatach skażenia gazami przemysłowymi i metalami ciężkimi (Witkowski 1998). Na tych obszarach rozwinęły się ośrodki miejskie leżące u podnóża Beskidów, takie jak: Bielsko-Biała, Cieszyn i Żywiec, oraz głęboko wciśnięte w wąskie doliny beskidzkie – Ustroń, Wisła i Szczyrk, wymagające odpowiedniej infrastruktury komunikacyjnej, rozcinającej i izolującej poszczególne masywy górskie (Witkowski 1998). Obszar ten podlega również szybkim zmianom form użytkowania gruntów, podobnie jak to ma miejsce na całym Podkarpaciu i w Karpatach (Okularczyk 1998).

Północno-zachodnie Karpaty leżą w bliskim sąsiedztwie największych w Polsce aglomeracji miejsko-przemysłowych: Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, Okręgu Rybnicko-Wodzisławskiego, aglomeracji krakowskiej oraz mniejszych centrów miejsko-przemysłowych Częstochowy i Bielska-Białej. Jest oczywiste, iż w miarę bogacenia się społeczeństwa i zwiększania liczby dni wolnych od pracy, ogromna presja rekreacyjno-turystyczna na przyrodę tego obszaru, i tak już obecnie miejscami nadmiernie obciążonego,

jeszcze bardziej się nasili. Wzrosną nie tylko zagrożenia i degradacja związane z pobytem weekendowym i wakacyjnym w ośrodkach wczasowych. Wzrosnie również zagrożenie „kolonizacją” najpiękniejszych krajobrazowo obszarów przez budownictwo rekreacyjne, co już obserwuje się m.in. na Pogórzu Cieszyńskim między Tułem a Czantorią, w Beskidzie Śląskim w Brennej, w Beskidzie Małym w okolicy Targanic i w wielu innych miejscach.

Lokalne społeczności będą w coraz większym stopniu ulegać naciskom lobby wielkomiejskiego, kosztem degradacji miejscowej bioróżnorodności i zniszczenia harmonii krajobrazu. Jak wykazały dotychczasowe doświadczenia, naciskom takim nie jest w stanie przeciwdziałać lokalny plan zagospodarowania przestrzennego ani też miejscowe lobby proekologiczne. Tymczasem różnorodność flory i fauny tego obszaru (por. Blarowski i in. 1997, Wilczek 1997, Witkowski 1997), bogactwo przyrody nieożywionej i zróżnicowanie krajobrazu (Łajczak 1997) wymagają konsekwentnej ochrony.

Plany i projekty obszarów chronionych w północno-zachodnich Karpatach Polskich sięgają okresu międzywojennego, kiedy to prof. Simm (1931) zaproponował utworzenie na obszarze Beskidu Śląskiego Parku Narodowego U Źródeł Wisły. W ostatnim trzystoletciu ustalono, iż omawiane obszary powinny zostać objęte ochroną w formie parków krajobrazowych (Kozłowski 1973, Czemerda 1981, Liro red. 1995, Blarowski i in. 1997).

Ostateczne projekty parków krajobrazowych przygotowano w 2. połowie lat dziewięćdziesiątych (Witkowski 1991, Blarowski i in. 1997), a uzgodnienie i konsultacje z samorządami wojewódzkim i gminnym przedłużyły się na kolejne lata. Władze regionalne – wojewoda i samorząd wojewódzki, popierały jednoznacznie ideę powołania obu obszarów chronionych. Za wdrożeniem projektu była również większość samorządów i władz administracyjnych gmin. Ostatecznie, po konsultacji z władzami samorządowymi Wojewoda Bielski Andrzej Sikora 16 czerwca 1998 r. wydał dwa rozporządzenia:

1. Nr 9/98 w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Beskidu Małego oraz

2. Nr 10/98 w sprawie utworzenia Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego – z załącznikami dotyczącymi szczegółowego opisu granic obu parków i ich otulin.

Zgodnie z wymienionymi rozporządzeniami powierzchnia Parku Krajobrazowego Beskidu Małego wynosi 25 770 ha (otulina – 22 758 ha), a Parku Krajobrazowego Beskidu Śląskiego – 38 620 ha (otulina 22 285 ha).

Ponieważ po utworzeniu obu parków krajobrazowych istniała konieczność powołania nowej administracji, władze wojewódzkie dla lepszego zarządzania obszarami chronionymi: Żywieckim Parkiem Krajobrazowym, Parkiem Krajobrazowym Beskidu Małego i Parkiem Krajobrazowym Beskidu Śląskiego, ustanowiły Zespół Zachodniobeskidzkich Parków Krajobrazowych, którego zarząd przejęła dotychczasowa administracja Żywieckiego Parku Krajobrazowego.

Ryc. 1. Zespół Zachodniobeskidzkich Parków Krajobrazowych: 1 – Żywiecki PK, 2 – PK Beskidu Śląskiego, 3 – PK Beskidu Małego; a – granica państwa, b – granica byłego woj. bielskiego, c – rzeki oraz zbiorniki wodne, d – ważniejsze miasta, e – parki krajobrazowe. – The complex of Landscape Parks of the Beskidy Zachodnie Mountains: 1 – Żywiecki L. P., 2 – Beskid Śląski L. P., 3 – Beskid Mały L. P.; a – state border, b – boundary of the former province of Bielsko-Biała, c – rivers and water reservoirs, d – larger towns, e – landscape parks

Powołanie obu wielkopowierzchniowych obszarów chronionych stanowi kolejny – po utworzeniu Żywieckiego Parku Krajobrazowego w 1986 r. (ryc. 1) – etap w kierunku właściwej ochrony północno-zachodnich rubieży naszych Karpat.

Zbigniew J. Witkowski

PIŚMIENICTWO

Blarowski A., Gajczak J., Parusel J. 1997. *IV. Ochrona przyrody w województwie bielskim – stan istniejący, perspektywy*. W: *Przyroda województwa bielskiego. Stan poznania, zagrożenia i ochrona*. Colgraf-Press, Poznań: 192–280.

Czemerda A. 1981. *Projekt obszarów chronionych w województwie bielskim*. *Przyr. Pol.* 7–8.

Dynowska I. 1995. *Wody*. W: *Karpaty Polskie* (red. Warszzyńska J.). UJ, Kraków 49–67.

Kozłowski S. 1973. *Ochrona przyrody jako niezbędny element racjonalnej działalności gospodarczej*. *Ochr. Przyr.* 38: 112–134.

Liro A. (red.) 1995. *Koncepcja krajowej sieci ekologicznej ECONET–Polska*. Fundacja IUCN Polska, Warszawa.

Lajczak A. 1997. *I. Środowisko abiotyczne województwa bielskiego – stan poznania, zagrożenia i ochrona*. W: *Przyroda województwa bielskiego. Stan poznania, zagrożenia i ochrona*. Colgraf-Press, Poznań: 5–34.

Okularczyk S. 1998. *Makroregionalne i ekonomiczne uwarunkowania zmian przystosowawczych Pogórza dla integracji z Unią Europejską*. W: *Nowe wyzwania dla wsi i rolnictwa Pogórza w integracji z Unią Europejską*. Mater. Konf. Nauk., Bielsko-Biała 29.01.1998, Inst. Zootechn. Zakł. Dośw. w Grodzcu Śląskim i Sejmik Samorządowy woj. bielskiego, Kraków: 3–10.

Simm K. 1931. *O przyrodzie Beskidu Śląskiego*. *Wierchy* 9: 31–45.

Wilczek Z. 1997. *II. Szara roślinna województwa bielskiego – stan poznania, zagrożenia i ochrona*. W: *Przyroda województwa bielskiego. Stan poznania, zagrożenia i ochrona*. Colgraf-Press, Poznań: 35–138.

Witkowski Z. 1991. *Projekt parku krajobrazowego na obszarze Beskidu Śląskiego*. *Zesz. Nauk. AGH im. S. Staszica, Sozól. i Sozotechn.* 36: 25–35.

Witkowski Z. 1997. *III. Stan poznania, zagrożenia i ochrona fauny województwa bielskiego*. W: *Przyroda województwa bielskiego. Stan poznania, zagrożenia i ochrona*. Colgraf-Press, Poznań: 139–191.

Witkowski Z. 1998. *The Carpathian Mountain Range as an ecological system within the Pan-European Ecological Network*. W: *The Green Backbone of Central and Eastern Europe* (ed. Nowicki P.). ECNC publ. ser. Man and Nature 3: 161–173.